

IT v roce 2012:
mobilně, agilně
a otevřeně

Doprava
potřebuje
koncept
i vizi

S vítězkou ČESKÉHO PATRONA
Olga Dvořák

o srdci, umění i kultivaci
vnímání kultury

10 milionů

finančně gramotných Čechů

Nejprve budoval velké plynárenské stavby (Podzemní zásobníky plynu na jižní Moravě), pak zakládal společnosti (Jihočeská plynárenská, o. z., Gasmeter, s. r. o.), začal v praxi s konkurencí v plynárenství (Privátní česká plynárenská, a. s.), restrukturalizoval firmy (Sportovní stavby, a. s.), pomáhal s energetickou legislativou v Senátu a zakládal důležité úřady (Energetický regulační úřad, Finanční prokuratura) ve státní správě. Místo toho, aby zúročil své zkušenosti tím, že zasedne do manažerského postu ještě větší firmy, nebo aby stvořil další korporaci, vrhl se na realizaci sociálních projektů a řešení nezaměstnanosti. Z těchto projektů přímo, byť samovolně, vyplynul veliký cíl: učinit z českého národa národ finančně gramotný.

Řada lidí si myslí, že finanční gramotnost pro děti i dospělé by měl komplexně řešit stát. Vaše akciová společnost i obecně prospěšná společnost, kterou jste spoluzakládal, však vyvinula systém, učebnice a další pomůcky včetně netradičních a neformálních vzdělávacích postupů, vzdělává děti i dospělé, rovněž měří úroveň finanční gramotnosti. Můžete vaše organizace představit?

Do vedení akciové společnosti COFET jsem vstoupil v roce 2007, kdy společnost vyhrála otevřenou veřejnou zakázku na realizaci pilotního projektu Dost dobrá šance s tak tvrdými indikátory zajištěnými milionovými smluvními pokutami, že je většina odborníků považovala za nesplnitelné. K velkému překvapení všech jsme všechny naplňované indikátory nejen splnili, ale i přeplnili tak, že za fakturovaných 146 milionů Kč získal státní rozpočet prokazatelně minimálně 499 milionů Kč úspory mandatorních výdajů za 2 589 dlouhodobě nezaměstnaných vyřazených z evidence úřadů práce (dle inventarizace provedené úřady práce k 31. 12. 2008). Společnost COFET dodnes realizuje projekty řešící nezaměstnanost v rámci projektů ESF, ale já jsem vedení společnosti již na jaře 2011 předal mladším a věnuji se svému koníčku, který považuji i za své poslání – finanční a občanské gramotnosti. Již na samém počátku realizace Dost dobré šance jsme zjistili, že celá řada dlouhodobě nezaměstnaných lidí by se byla schopna zařadit zpátky do pracovního procesu, ale že tu šanci nemá, protože je předlužená. Dynamika předluzování

se začala na přelomu roku 2007/2008 dramaticky stupňovat. Čím hlouběji jsme problém analyzovali, tím jasnější bylo, jak obrovské procento populace vůbec netuší, jaké smlouvy podepisuje a jaká z toho plynou rizika. Co lidem chybí, je finanční gramotnost. Již na První mezinárodní konferenci k finanční gramotnosti, kterou jsme organizovali 31. října 2008, paní Dr. Palečková, místopředsdkyně Senátu Parlamentu, všem připomněla, že finanční gramotnost jako umění hospodařit není vlastně nic nového, cituji: „*Na pracovitosti a schopnosti hospodařit a šetřit byla již v první republice založena prosperita celé československé společnosti.*“

Uvědomili jsme si však, že doba se změnila – legislativa, bezhotovostní platební styk, platební karty atd. – a začali jsme tedy vytvářet systémy pro vzdělávání na poli finanční gramotnosti a v tomto oboru vzdělávat a od té doby jsme s tím nepřestali. Vedle společnosti COFET však existuje od roku 2008 i obecně prospěšná společnost FINANČNÍ GRAMOTNOST, která byla původně určena především pro poradenství pro předlužené. Stále více se však začalo potvrzovat, že nejúčinnější formou boje proti předluzování je prevence formou vzdělávání. Bohužel pro nás všechny a naštěstí pro finanční gramotnost přišla na přelomu roku 2008/2009 krize, která včetně naší intenzivní propagace a osvěty finanční gramotnosti přinutila postupně až do letošního roku i ty největší skeptiky pochopit, že bez finanční gramotnosti to prostě nepůjde. To, že dnes někdo umí číst a psát, ještě vůbec neznamená, že dokáže v dnešní společnosti úspěšně přežít. Přesvědčit o tom veřejnost a zejména státní správu

Foto: archiv

Ivan Noveský

Vzdělání: Technik (ČVUT – fakulta stavební) a právník (Komenského univerzita v Bratislavě)

Praxe: Plynárenství a energetika, ochrana státního majetku, řešení dlouhodobé nezaměstnanosti, finanční a občanská gramotnost

byl úkol zpočátku neřešitelný. Nyní však můžeme říci, že náš projekt osvěty a propagace finanční gramotnosti byl velmi úspěšný, což dokázala i již Čtvrtá mezinárodní konference k finanční gramotnosti, která se konala 11. 11. 2011 už tradičně v Emauzích.

Jak je tedy možné, že teprve teď jako společnost začínáme něco podobného řešit?

Potkalo se několik faktorů, které samy o sobě nebyly fatální. Fatální byl souběh. Zprv je potřeba si uvědomit, že dorostla nová generace, která nemá zvyky a zkušenosti předchozích generací s penězi. Mzda ve výplatním sáčku a domácí rozpočet formou obálky mnohým dnes již může připadat stejně aktuální jako živý dinosaurus v ulicích. Dnes není problém utratit celou mzdu bez toho, aby zaměstnanec dostal jedinou korunu do ruky. Nastupující generace je už automaticky navyklá na bezhotovostní styk. Na druhou stranu, kolik lidí vždy přesně ví, kolik peněz má na účtu, jaký mají zůstatek na účtu díky tomu, že několikrát po sobě někde platili kartou? Bohužel, není jich mnoho. Pokud jich bude deset milionů, můžeme náš projekt vzdělávání prohlásit za úspěš-

ný a dále budeme pouze aktualizovat znalosti z finanční gramotnosti např. dle změn legislativy, produktů i nových rizik v oblasti financí a obchodu. Ovšem praxe je jiná. A problém neustupuje, u těch nejmenších se spíše prohlubuje.

Problém s negramotností tedy kulminuje, nebo se spíš mění jeho povaha?

Během let došlo k postupnému překlápění. Ještě na začátku devadesátých let, kdy jsem podnikal v plynárenství, jsem své zaměstnance vyplácel v hotovosti stejně jako většina tehdejších zaměstnavatelů. Tehdy také nebyly hotovostní platby omezeny zákonem proti „praní špinavých peněz“. Dnes již prakticky všichni využívají bezhotovostní styk. Reklama ve všech médiích i mimo ně denně „nutí“ občany něco kupovat. Něco, co dříve nepotřebovali, a tedy nekupovali, protože ani nevěděli, že to existuje. Dnešní reklamní masáž je přesvědčí, že bez toho nemohou žít a že si to prostě musí koupit, aby byli „in“. Od konce roku 2007 docházelo k obrovské masáži obyvatelstva reklamními kampaněmi o extrémně výhodných a bezpečných půjčkách nebankovních subjektů. Stát i municipalita se také dlouhodobě a bezstarostně, až radostně, zadlužovaly a bylo dobrým zvykem pouze konstatovat, že deficit státního nebo obecního rozpočtu se zvýšil o tolik a tolik. Téměř nikdo neuvažoval o tom, že státní nebo obecní dluh bude jednoho krásného dne potřeba zaplatit. Mnozí občané se proto začali domnívat, že dle hesla ze starých dobrých časů „Na dluhy neprší“ vlastně není potřeba vůbec dluhy platit, stejně jako státní a obecní dluhy. A na ty, kteří tuto idylku narušovali a varovali před sociálními a společenskými dopady předlužování, jako je Noveský a jeho firma, tehdejší společnost hleděla téměř jako na pomatené nebo jako na šířitele poplašných zpráv. Trvalo to téměř tři roky každodenní práce, desítek workshopů, seminářů, konferencí, tisíce osobních jednání, než se podařilo změnit názor veřejnosti a snad i odpovědných.

Předpokládám, že ať už na začátku projektu Finanční gramotnosti nebo v jeho průběhu jste si stanovili nějaký cíl, kterého byste chtěli dosáhnout.

Vytyčili jsme si ho již v roce 2008 v několika fázích. První fáze – již zmíněné osvěty a přesvědčování formou seminářů, konferencí, publikací, divadelních představení, měření finanční gramotnosti atd. – proběhla velmi úspěšně a dnes se už z finanční gramotnosti stává téměř módní téma. Další fáze – systém, materiály, projekty pro jednotlivé cílové skupiny, lektoři – je připraven k realizaci. Co je však nejdůležitější, zajištění dostatku finančních prostředků např. z ESF na realizaci těchto systémů a projektů, aby bylo možné vzdělat 10 milionů obyvatel ČR, to zatím chybí. To by mělo být úkolem všech odpovědných politiků a úředníků a musíme

FINANČNÍ GRAMOTNOST, o. p. s.

se od roku 2008 věnuje řešení prevence předlužení, nezaměstnanosti a sociálního vyloučení prostřednictvím finanční gramotnosti. Spolupracovala se společností COFET na realizaci projektů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR jako např. „Pomoc dlouhodobě nezaměstnaným na Mostecku a Ostravsku – Prevence předlužení a jak z předlužení“.

za to bojovat, dokud se jej nepodaří naplnit. Již třileté dítě by mělo chápat, že rodiče jdou do práce proto, aby pak měli peníze na tu hračku, po které dítě tolik touží. Může se to zdát až směšné, ale když dítě položíte otázku, co má větší cenu, jestli čokoláda nebo auto, můžete se dočkat velmi překvapivé odpovědi. Děti mají jiný systém hodnot, ale měly by rozumět i tomu, že všechno má svoji hodnotu.

Většina lidí by asi očekávala, že budete vzdělávat hlavně dospělé. Vy usilujete o to, aby osvěta finanční gramotnosti probíhala už na základních a středních školách. Myslíte si, že máte šanci uspět?

Ve školách, resp. v mateřských školách se musí začít, končit by se mělo u seniorů. Snažili jsme se od roku 2007 dostat do obecního povědomí fakt, že finanční gramotnost je nezbytná pro všechny věkové kategorie. Samozřejmě pro každou cílovou skupinu je nezbytné zvolit nejúčinnější formu vzdělávání finanční gramotnosti, např. v kontaktu se školami se pro první kontakt ukázala nejvýhodnější forma soutěže. Soutěživost je pro děti přirozená a navíc dnes už v podstatě všechny perfektně ovládají počítač. Proto jsme připravili soutěž, která současně přitahuje žáky k finanční gramotnosti, měří úroveň finanční gramotnosti a letos probíhá již třetím školním rokem. V letech 2009–2011 se jí zúčastnilo více než 65 000 žáků. Takže mohu s klidem říct, že tady se nám podařilo dosáhnout obrovského úspěchu, přitáhli jsme k problematice finanční gramotnosti mnoho dětí i pedagogů, rodinných příslušníků a dali jim možnost otestovat si své znalosti. Pro děti z dětských domovů jsme zase ve spolupráci s absolventy DAMU nachystali divadelní představení. V tuto chvíli máme odehraných přes 80 divadelních repríz po celé republice s obrovským pozitivním ohlasem.

Jak konkrétně byste tedy chtěl lidem pomoci?

Na počátku jsme pro předlužené občany poskytovali i poradenství. Ale tyto služby už dnes našťastí poskytuje mnoho jiných neziskových organizací. I pro nás je teď ze všeho nejdůležitější prevence. Vnímáme jako nesmírný úspěch každého člověka,

který si něco odnese z našeho školení nebo přednášky. Že si dá třeba pozor na to, co podepisuje, nebo nevyužije bezhlavě úvěrovou kartu, podá protest proti platebnímu rozkazu apod. Možností, jak dnes člověk může spadnout do dluhové pasti, je opravdu mnoho. Dnes jsou již i devítileté děti zadlužené. A dnešní legislativa bohužel umožňuje i to, aby si na ně věřitelé počkali, až dosáhnou plnoletosti, a pak na ně poslali exekutory.

Může podnikateli to, že je finančně gramotný, ušetřit peníze?

Nejenom podnikateli, ale celé společnosti a ekonomice. Finanční gramotnost je základ, který ještě potřebuje nástavbu. Proto jsme již na podzim roku 2008 chystali s Hospodářskou komorou ČR i projekt podnikatelské gramotnosti, ale bohužel z něj sešlo díky nedostatku zájmu a údajně nedostatku peněz v ESF. Podnikatelská gramotnost mohla ušetřit spoustě podnikatelů spoustu problémů, a tak výrazně pomoci české ekonomice. Podnikatelé, jako základ středního stavu, tvoří i jeden z hlavních pilířů ekonomiky a ten zvláště nyní, v době trvající krize, citelně chybí. Zejména na příjmové straně státního rozpočtu. Snad každý ví, že nejlepší investice je investice do vzdělání. Ale nemá cenu člověka rekvalifikovat a pak ho nezaměstnat. Proto jsme v pilotním projektu zásadně rekvalifikovali dlouhodobě nezaměstnané pouze na ty profese, kde již měl každý zajištěnu pracovní pozici. Předcházeli jsme tak psychologické bariéře, která v opačném případě vzniká. Po roce bez zaměstnání totiž drtivá většina lidí ztrácí důvěru v systém i sama sebe. Když člověka namotivujete, rekvalifikujete a nakonec ho zanecháte bez zaměstnání, srazíte ho tím ještě hlouběji, než byl předtím. Vznikají tak ohromné sociální problémy. Přitom nikdo neevduje, kolik sebevražd bylo spácháno z podobného důvodu. Vůbec nikdo neevduje, o kolik prostředků český stát ročně přijde kvůli finanční negramotnosti. Na rozdíl od Velké Británie, kde to mají spočítané naprosto přesně. Jako bychom si neuvědomovali, že státní dluh se skládá z mnoha položek a tato je jednou z nich.

Dalo by se říci, že jste se za těch několik let dobral k nějakému obecně platnému receptu na to, jak se nestat předluženým?

Ne každý dluh je špatný, špatné a nebezpečné je předlužení. Pokud si vezmete rozumnou hypotéku např. na bydlení – třeba na byt, tak si v podstatě spoříte a zajišťujete se na pozdější léta vašeho života. Opět musím připomenout staré: „Šetřit a pracovat“. To je recept, který fungoval v první republice a funguje stále. Finanční gramotnost není vlastně nic nového pod sluncem. Znamená pracovitost, šetřivost a znalosti. A stát a politici by měli chtít vzdělané a pracovité občany, kteří znají povinnosti své i povinnosti státu. «

[RENÉ BÁRTEK]